

לימוד הלכות המקדש בעיון מהמכון לכהנים – "נזר הקודש"

מזבח העולה

הקדמה: במקרא ובדברי חז"ל מובאים שני סוגי במות: 'במה גדולה', ו'במה קטנה'. במה גדולה, היא זו המשמשת כתחליף למזבח שבמקדש, שכן עליה הקריבו קרבנות ציבור, כגון, תמידין ומוספין, זאת, בטרם הוקם המקדש בירושלים. במה כעין זו היתה בתקופת המשכן בגלגל, וכן בנוב ובגבעון¹. מעמדם ההלכתי של שלשת משכנים אלה היה בדרגה פחותה ממשכן שילה ומן המקדש בירושלים, שכן, שלא כמו בשילה וירושלים בהם היה הארון מצוי דרך קבע, במשכנים אלה ארון הברית נמצא מרבית הזמן מחוץ לתחום המשכן. בענין זה אמרו חז"ל: 'כל זמן שארון בפנים [במשכן] הבמות אסורות, יצא – הבמות מותרות'². משכן כדוגמת גבעון והמזבח שבו נקרא 'במה גדולה'³ או במת ציבור⁴. וכן נאמר בשלמה: 'וילך המלך גבעונה ליבוח כי שם הבמה גדולה'⁵. ועוד נאמר בענין המשכן והארון: 'ויילכו שלמה וכל הקהל אשר עמו לבמה אשר בגבעון, כי שם היה אהל מועד אשר עשה משה... אבל ארון האלהים העלה דוד מקרית יערים... כי נטה לו אהל בירושלים'⁶. לעומת 'במה גדולה' ומרכזית כדוגמת שלשת המשכנים הנ"ל, היתה גם 'במה קטנה', כלומר, כל אדם רשאי לבנות לו מזבח בראש גגו או על פתח ביתו. הלכה זו נאמרה ב'זמן היתר במות', כלומר, בתקופת המשכנים: גלגל, נוב וגבעון. ב'זמן היתר במות' רשאי היחיד להקריב על המזבח שבראש גגו קרבנות יחיד, זאת, בכל מקום בארץ, ובכלל זה נדר ונדבה, עולות ושלמים⁷.

זמן היתר במות: מטרת הבאת הקרבנות היא להביא את כלל הציבור לעבודת ה' במקום אחד ומקדש אחד, ככתוב: 'ועשו לי מקדש', כלומר 'לי' ולא חלילה לאל אחר⁸. מכאן שאין מקום להקריב קרבנות אלא בירושלים. עם זאת, בתקופת נדודי המשכן בארץ ישראל, התירה התורה זמנית הקריב קרבנות במקומות שונים ומפוזרים. כך גם בטרם הוקם המשכן, אמרו חכמים: 'עד שלא הוקם המשכן במדבר, היו הבמות מותרות בכל מקום'⁹. מאידך, משהוקם המשכן במדבר עם כליו וארון הברית שבתוכו נאסרו הבמות¹⁰. בתקופת המשכן במדבר, שהיו ישראל שרויים בשלש מחנות: מחנה שכינה, מחנה לוי ומחנה ישראל, היתה גם הדרגה בקדושת המחנות לאכילת קדשים. בהתאם לכך, קדשי-קדשים נאכלים בחצר המשכן לפני מן הקלעים, ואילו קדשים-קלים נאכלים בתחום מחנה ישראל¹¹. חכמינו ז"ל למדו את ההבדלים בין משכן אחד למשנהו מדרשת הפסוקים: 'לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום... מכאן אמרו [חכמים]: עד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות ועבודה בבכורות. משהוקם המשכן [בסיני] נאסרו הבמות,

¹ זבחים קיב, ב. רש"י ד"ה 'במת ציבור'.

² ירושלמי מגילה א, יב.

³ מאירי מגילה ט, ב. רש"י פסחים לח, ב. ד"ה 'זאת אומרת'.

⁴ רש"י זבחים קח, ב. ד"ה 'בבמה', תוספות שם קיא, א. ד"ה 'במה'.

⁵ מלכים א ג, ד. ועיין שם ברש"י.

⁶ דברי הימים ב א, ג-ח.

⁷ משנה זבחים פרק יד, ד - ח. תוספתא זבחים יג, ג.

⁸ ראה רמב"ם מורה נבוכים ג, לב.

⁹ משנה זבחים קיב, ב.

¹⁰ משנה זבחים קיב, ב.

¹¹ שם משנה ד.

פנינת המקדש

לימוד הלכות המקדש בעיון

מהמכון לכהנים – "נזר הקודש"
מזבח העולה

ועבודה [מעתה] בכהנים. באו לגלגל - הותרו הבמות [מחדש]. באו לשילה - נאסרו הבמות. באו לנוב וגבעון – [שב] והותרו הבמות. באו לירושלם - נאסרו הבמות. מכאן ואילך לא הותרו.¹²

ההבדל בין משכן למשכן: לאור האמור יובנו ההבדלים שמנו חז"ל במשכנים השונים: א. במשכן בגלגל: כל ארבע עשרה שנה שכבשו וחלקו ישראל את הארץ, היה אהל מועד בגלגל.¹³ כאשר לארון, פעמים שהיה הולך עמהם במלחמותיהם ולא היה קבוע במקומו במשכן שבגלגל,¹⁴ לכן נקרא 'במה גדולה'. בתקופת משכן זה הותרו הבמות, לפיכך, קודשי קודשים נאכלים לפני מן הקלעים כבמה גדולה, וקדשים קלים מביאים אותם כקרבת בכל מקום בארץ ונאכלים בכל מקום.¹⁵ ב. במשכן שילה: משהגיעו ישראל לשילה ונחו מן המלחמות, בנו בית אבן ועליו יריעות, והניחו את ארון הברית במקומו בקדש הקדשים במשכן, ומעתה נאסרו הבמות,¹⁶ שנאמר: 'כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה',¹⁷ ולמדו חז"ל: 'מנוחה - זו שילה, שנחו בה מן הכיבוש'.¹⁸ לפיכך, קדשי קדשים נאכלים לפני מן הקלעים – בחצר המשכן, מאידך גיסא, קדשים קלים נאכלים 'בכל הרואה',¹⁹ וקבלה בידי חז"ל, ש'מחנה ישראל' לענין זה הכוונה היא, לכל מקום בהרי הסביבה הצופה אל משכן שילה - בכל המקומות האלה מותרת אכילת קדשים קלים.²⁰ ג. במשכן נוב וגבעון: לאחר חורבן שילה חזרו והותרו הבמות, שכן, ארון-הברית נמצא מחוץ למשכנים אלו, כלומר: בתקופת משכן נוב היה הארון שבידי פלשתים,²¹ ואף כשהחזירוהו פלשתים, לא הוחזר הארון לאהל מועד, אלא הוצב עשרים שנה בקרית יערים.²² לאחר מכן עמד הארון שלשה חדשים בבית עובד הגתי, ומשם עלה הארון לירושלים על ידי דוד. לפיכך מוגדר משכן נוב אף הוא כ'במה גדולה'.²³ משמת שמואל החריב שאול את נוב עיר הכהנים, ומקום המשכן נקבע בגבעון. אף שם נשאר המשכן בלא ארון הברית, שכן נשאר בקרית יערים, לפיכך נחשב משכן זה כ'במה גדולה'.²⁴ בשני משכנים אלו התקיימה ההלכה ש'קדשי קודשים נאכלים לפני מן הקלעים, וקדשים קלים נאכלים בכל ערי ישראל'.²⁵ במהלך תקופה זו התפתחה עבודת הקרבנות ב'במה קטנה', וכלשון הפסוק: 'רק העם מזבחים זבחים כי לא נבנה בית ל'שם ה' עד ה'ימים ההם'.²⁶

משנבנה בית המקדש במקומו הקבוע בירושלים נאסרו הבמות ואין להם היתר עד עולם, ככתוב: 'זאת מנוחת עדי עד'.²⁷ עם ייסוד המקדש במקומו הקבוע בירושלים, הלכה היא, שקדשי קדשים

12 ספרי דברים פסקא סה ד"ה 'לא תעשון'.

¹³ זבחים קיב, ב. רמב"ם בית הבחירה א, ב.

¹⁴ מאירי מגילה ט, ב. עם זאת, ב'שבע שחילקו' והתמעטו המלחמות, נראה, שהארון היה במשכן גלגל, אזי נאסרו הבמות, וכך משמע מלשון המשנה בזבחים.

¹⁵ שם משנה ה.

¹⁶ משנה זבחים קיב, ב.

¹⁷ דברים יב, ט.

¹⁸ זבחים קיט, א.

¹⁹ שם משנה ו.

²⁰ רש"י זבחים קיב, ב. ד"ה 'בכל הרואה', והרמב"ם בפירוש המשנה שם פירש שבכל מקום שרואים משם את בית ה'.

²¹ שמואל א ד, יא.

²² שמואל א ז, א.

²³ שמואל ב ו, י-יב.

²⁴ מאירי מגילה ט, ב.

²⁵ משנה זבחים יד, ז.

²⁶ מלכים א ג, ב.

²⁷ רמב"ם בית הבחירה א, ג. פירוש המשנה לרמב"ם זבחים קיב, ב.

פנינת המקדש

לימוד הלכות המקדש בעיון

מהמכון לכהנים – "נזר הקודש"
מזבח העולה

נאכלים בתחומי העזרה, ואילו קדשים קלים נאכלים בירושלים שבין החומות. מצינו דעה, שקדושה ראשונה שנתקדש המקדש בימי שלמה, קידשה לשעתה אך לא קידשה לעתיד לבוא. היוצא להלכה, לדעה זו, שעם חורבן בית ראשון הותרו הבמות. לפי עיקרון זה אף בית חוניו היה בגדר של 'במה קטנה' וההקרבה בו מותרת. יתירה מזו, לשיטה זו מותרת ההקרבה ב'במה קטנה' אף בזמן הזה²⁸, אולם להלכה נפסק שלא כדעה זו²⁹.

הקרבת הקרבים בבמה גדולה: במשכן שבגלגל שנקרא 'במה גדולה' הוקרבו קרבנות ציבור וקרבנות יחיד³⁰, וכך בנוב וגבעון, אולם אדם שרצה להקריב קרבן יחיד ב'במה קטנה' שבראש גגו, או על פתח ביתו, היה רשאי כנ"ל³¹. באשר למנחות הציבור, כגון: מנחת העומר, ושתי הלחם ולחם הפנים אף הן מובאות ב'במה גדולה'³². באשר להבאת ביכורים, נחלקו הדעות, יש סוברים שהביאו ביכורים לנוב וגבעון³³, שכן הביכורים אינם קרבן אלא ממתנות כהונה. מאידך, יש מי שאומר, שמאחר ואין להבאת ביכורים זמן קבוע, שכן, ניתן להביאם עד חג הסוכות, לפיכך לא הביאום בבמה גדולה³⁴.

ההבדלים בין במה גדולה לקטנה: להלן הלכות העבודה המיוחדות ל'במה גדולה' בקצרה: הקרבן טעון סמיכה בבמה זו. כמו כן השחיטה בצפון. כך גם באשר למתן-דמים על גבי המזבח, ושאר עבודות: תנופה, הגשה ועוד. כן צריך בבמה גדולה תנאים להקרבה: כהן שיקריב, בגדי-כהונה, כלי-שרת, ריח ניחוח, חוט הסיקרא וקידוש ידים ורגלים - מה שאין כן בבמה קטנה³⁵. מאידך גיסא, יש צד שווה בין במה גדולה לבמה קטנה, וכגון, איסור נותר, איסור טומאה ועוד⁷.

קרבנות הנזכרים בתנ"ך אשר נעשו בבמות מחוץ למשכן:

מצינו קרבנות שונים שהקריבו ישראל מחוץ למשכן במהלך תקופת נדידת המשכנים בארץ ישראל. חלק מן הקרבנות הובאו עוד בהיות משכן שילה במעמדו ההלכתי, בהיותו 'מנוחה', ובשעת איסור במות. ואילו חלק אחר מן הקרבנות הנדונים להלן הובאו בתקופת נוב וגבעון, שהיו אז במעמד של 'במה גדולה', כשהותרה הקרבה מחוץ למשכן. כן יובאו להלן דוגמאות של קרבנות שהובאו ב'במה קטנה', זאת, מחוץ למשכן בזמן היתר במות. מן הראוי, אפוא, לברר כל קרבן כענינו, מדוע הותר להביאו כפי שהובא באותה תקופה.

המזבח בהר עיבל: המזבח הראשון שבנו ישראל עם כניסתם ארצה, נבנה מיד עם מעבר הירדן, הוא המזבח שהוקם בהר עיבל בעת מעמד הקללה והברכה. מזבח זה נעשה כמצות משה, כן נצטוו ישראל להביא עליו קרבנות, ככתוב: 'ואבנים שלמות תבנה את מזבח ה' אלהיך, והעלית עליו עולות לה' אלהיך, וזבחת שלמים ואכלת שם'³⁶. ואכן, כך עשה יהושע, ככתוב: 'אֵזָז יִבְנֶה יְהוֹשֻׁעַ

²⁸ מגילה י, א. 'אמר ר' יצחק שמעתי שמקריבין בבית חוניו בזמן הזה'.

²⁹ רמב"ם בית הבחירה ו, טז.

³⁰ זבחים קיז, א.

³¹ דעות נוספות בענין זה ראה בזבחים קיז, א. מחלוקת ר' שמעון וחכמים. ועיין תוספות זבחים קיח, א. ד"ה 'ותרגם', דקרבנות כעין שעירי ראשי חדשים ושעירי רגלים, אף על פי שקבוע להם זמן, לא קרבו.

³² זבחים קיז, א. זבחים קיז,

³³ תוספות זבחים קיט, א. ד"ה 'באו'.

³⁴ תוספות פסחים לו, ב. ד"ה 'דאמר'.

³⁵ משנה זבחים יד, י.

³⁶ דברים כז, ו - ז.

פנינת המקדש

לימוד הלכות המקדש בעיון

מהמכון לכהנים – "נזר הקודש"
מזבח העולה

מִזְבֵּחַ לַה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בָּהָר עֵיבָל... פָּתַיִב בְּסֶפֶר תּוֹרַת מֹשֶׁה... וַיַּעֲלוּ עָלָיו עֹלֹת לַה' וַיִּזְבְּחוּ שְׁלָמִים.³⁷ מאחר שהארון היה עמהם במעמד בעת הברכות והקללות,³⁸ לפיכך לא היתה מניעה מלהקריב קרבנות על המזבח, שהרי הארון נמצא עמהם ולא במשכן.

המזבח ב'בוכים': בספר שופטים³⁹ מתואר, כיצד התכנסו ישראל לשמוע את תוכחת 'מלאך ה' – הוא הנביא פנחס⁴⁰, על שהרעו ישראל את מעשיהם אחר מות יהושע. המעמד מסתיים במלים: 'ויקראו שם המקום בוכים ויזבחו שם לה'.' הקרבת קרבנות ב'בוכים' היא בעיה, שהרי משכן שילה קיים ויש איסור בתקופה זו איסור במות? אולם לאור האמור לעיל בשם הירושלמי, שכשהארון מחוץ למשכן, הבמות מותרות – ממילא אף ב'בוכים', היה זה בתקופה בה היה הארון מחוץ למשכן שילה⁴¹, ומבואר בפרשנים, שהארון הובא על ידי יהושע משילה לשכם לתקופה מסוימת לכרות שם ברית עם ישראל⁴², ויש לומר, שהמעמד ב'בוכים' התקיים במהלך אותה תקופה בה היה עדיין הארון בשכם.

מזבחו של גדעון: באשר למזבח שבנה גדעון – כמובא בספר שופטים⁴³, מבואר בפסוקים ובדברי חז"ל, שהיתה זו הוראת שעה לבנות מזבח בעירו עפרה, למרות שהמשכן והארון היו בשילה. הדבר נעשה כדי להכחיש את עבודת האלילים, שהעם – ואפילו אביו של גדעון – דבקו בה באותה תקופה. כך הם דברי חז"ל: 'שבע עבירות עבר גדעון באותה שעה... שהיה זר... והקריב בלילה, ומעצי אשרה... ובאיסור במה, שהרי המשכן היה בשילה. אמר האלהים: אל יהרהר אדם אחריו, לשמי עשה! ואני הוא שאמרתי לו!... שנאמר: 'ויאמר לו ה': קח את פר השור אשר לאביך... ובנית מזבח לה' אלהיך על ראש המעוז הזה במערכה'.⁴⁴ לפי המתואר בפסוקים, נטל גדעון לצורך עצי המערכה ולהקרבת הקרבן, דווקא את עץ האשרה, ודווקא את הפר המיועד לעבודה זרה, זאת, כהוראת שעה, להכרית עבודה זרה מלב ישראל העובדים לה.

מזבחו של מנוח: מצינו, שמנוח הקריב קרבן על פי הוראת מלאך ה', והביא גדי עיזים כקרבן לה' על בשורת לידתו של שמשון. בפסוקים נזכר הסלע שעליו הובא הקרבן, כן נזכר שם לשון מזבח. לפי התיאור בפסוקים המזבח היה על גבי הסלע, נמצא שמנוח הקריב קרבן בבמה בזמן איסור במות, בהיות המשכן והארון בשילה? – ומבואר בדברי חז"ל, שאף כאן היתה זו הוראת שעה⁴⁵.

המזבח במלחמת פילגש בגבעה: בעת ששכן המשכן בשילה, התחוללה מלחמת שבטי ישראל בבני שבט בנימין, בה נהרגו שבעים ושנים אלף מישראל⁴⁶. במהלך מלחמה זו הקריבו שבטי ישראל עולות ושלמים⁴⁷ בעת שביקשו לשאול בה', האם להמשיך מלחמת אחים זו. באותה עת היה ארון

³⁷ יהושע ח, ל.

³⁸ ראה יהושע ח, לג. כן ראה סוטה לב, א.

³⁹ ב, ה.

⁴⁰ ראה שם רש"י בשם 'סדר עולם'.

⁴¹ יהושע כד, כו.

⁴² ראה רש"י ורד"ק שם.

⁴³ ו, כה.

⁴⁴ במדבר רבה יד, א. ירושלמי מגילה א, יב. ועיין בפרשנים לשופטים שם.

⁴⁵ ראה זבחים קח, ב. שם מתקיים דיון בגמרא בהסברת המזבח שהקים מנוח. וראה רמב"ם מעשה הקרבנות יט, א.

⁴⁶ ילקוט שמעוני שופטים רמז סח.

⁴⁷ שופטים כא, ד.

פנינת המקדש

לימוד הלכות המקדש בעיון

מהמכון לכהנים – "נזר הקודש"
מזבח העולה

האלוהים עמהם⁴⁸ בית אל, לצורך המלחמה ולצורך שאלה באורים ותומים. מכאן מובן מדוע הותר לישראל להקריב בבמה בעוד משכן שילה קיים.

הבמות בימי שמואל הנביא: בימי שמואל מצינו פעמים רבות שישראל מקריבים קרבנות בבמה מחוץ למשכן נוב.

האחת: מזבחיו של שמואל במצפה: לפי המתואר בספר שמואל, אסף שמואל את כל ישראל המצפתה למעמד גדול של תשובה, שם קורא שמואל לישראל לעזוב את הבעלים ולשוב אל ה'. באותו מעמד עלו פלישתים להלחם בישראל, ובהקשר לכך נאמר: 'וַיִּקַּח שְׁמוּאֵל טָלָה חֶלֶב אֶחָד וַיַּעֲלֶהוּ עֹלָה כָּלִיל לַה', וַיִּזְעַק שְׁמוּאֵל אֶל ה' בְּעֵד יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲנֶהוּ ה'', וכתוצאה ממעמד התשובה והקרבת המיוחד, רדפו ישראל אחרי פלישתים ואלו נגפו בפניהם⁴⁹. מעמד זה נערך בעת שארון הברית היה מחוץ למשכן נוב, והיתה זו תקופה של היתר במות, לפיכך היה רשאי שמואל להקריב את הטלה במצפה מחוץ למשכן. עם זאת מוסיפים חז"ל, ש'שלוש עבירות הותרו בשיו של שמואל: הוא ועורו [עלו כליל על המזבח] ומחוסר זמן [טלה רך], [ושמואל] לוי היה'⁵⁰.

השניה: כאשר שאול ונערו מגיעים ל'רמה' מקום מושבו של שמואל בחפסם את האתונות, מודיעות להם בנות העיר, 'כי זבח היום לעם בבמה'⁵¹, והעם – שהיו כשלושים איש – אינם פותחים באכילה עד בוא שמואל הנביא המצטרף לאוכלים – 'כי הוא יברך הזבח'. מדברי חז"ל עולה, ששמואל הוא זה שהביא את הקרבן משלו באותה במה שבעירו⁵². התקופה בה עוסקים פסוקים אלה היא התקופה בה היתה שילה בחורבנה, וארון הברית לא הוצב במקומו במשכן נוב, אלא נשאר בבית אבינדב בקרית יערים. כך הפכה הקרבת קרבנות בבמה קטנה שהקים היחיד בביתו ובעירו, להרגל שפשט בארץ. מעמד הקרבת הקרבן בעירו של שמואל הפך למעשה להכתרה נסתרת של שאול כמלך ישראל.

השלישית: בעת חידוש המלוכה בגלגל, כששמואל והעם מכתירים את שאול בשנית לאחר הניצחון על נחש העמוני, הביא העם קרבנות תודה בגלגל, ככתוב: 'וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל הָעָם לָכוּ וְנִלְכֶּה הַגִּלְגָל וְנִחַדֵּשׁ שָׁם הַמָּלוּכָה. וַיֵּלְכוּ כָל הָעָם הַגִּלְגָל וַיִּמְלְכוּ שָׁם אֶת שְׁאוּל לִפְנֵי ה' בַּגִּלְגָל, וַיִּזְבְּחוּ שָׁם זִבְחִים שְׁלָמִים לִפְנֵי ה', וַיִּשְׁמַח שָׁם שְׁאוּל וְכָל אֲנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל עַד מָאד'⁵³. אף כאן, מדובר בתקופת היתר במות, והקרבות שהובאו בגלגל נעשו שם בהעדר ארון במשכן נוב.

הרביעית: ביום בו המליך שמואל את שאול הודיע לו, כי יבוא יום בו ייצאו ישראל למלחמה על פלישתים. שמואל מצוה על שאול להכין קרבנות בגלגל ולהמתין לשמואל עד בואו, ורק לאחר הקרבת הקרבנות על ידי שמואל ייצא שאול למלחמה, ככתוב: 'וַיֵּרֶד לִפְנֵי הַגִּלְגָל, וְהָנָה אֲנֹכִי יוֹרֵד אֵלַיךְ לְהַעֲלוֹת עֹלוֹת לַזֶּבֶחַ זִבְחֵי שְׁלָמִים. שִׁבְעַת יָמִים תֵּוָּחַל עַד בּוֹאִי אֵלַיךְ וְהוֹדַעְתִּי לְךָ אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה'. ואילו שאול לא המתין אלא הקריב על דעת עצמו, כשהוא מסביר לשמואל: 'כי ראיתי כי

⁴⁸ שופטים כ, כז

⁴⁹ ראה שמואל א ז, ד – ט.

⁵⁰ ירושלמי מגילה א, יב ובמדבר רבה יד. והכל בהוראת שעה עיין שם.

⁵¹ שמואל א, ט, יב.

⁵² במדבר רבה ח, י.

⁵³ שמואל א, יא, טו.

פנינת המקדש

לימוד הלכות המקדש בעיון

מהמכון לכהנים – "נזר הקודש"
מזבח העולה

נפץ העם מעלי, ואתה לא באת למועד הימים... ואעלה העולה⁵⁴. הדיון באשר להקרבת קרבנות במזבח שבגלגל אפשרי עקב העובדה, שמדובר במשכן נוב וארון הברית נמצא מחוץ למשכן בבית אבינב.

החמישית: אחד התיאורים בשמואל עוסק בהבאת קרבן פסח ב'במה הגדולה' במשכן נוב, ככתוב: 'וַיִּשְׁמַע שְׂאוּל אֶת הָעָם וַיִּפְקְדוּם בְּטָלָאִים, מֵאֲתָם אֶלֶף רָגְלִי וַעֲשָׂרַת אֲלָפִים אֶת אִישׁ יְהוּדָה⁵⁵'. הפרשנים הראשונים הלכו בעקבות תרגום יונתן, המפרש את המלה 'בטלאים' – 'באמרי פסחיא'. רצונו לומר, המלחמה בעמלק נערכה בחג הפסח, ולפיכך פקד שואל את העם בטלאים המובאים כקרבן פסח. מעמד זה יש מקום לדון בו היכן התקיים, שכן, התרגום לא פירש את המקום. מצינו עם זאת, דעה בראשונים, שהתקיים בנוב, בעת שאהל מועד היה שם⁵⁶, וכך הוא דין 'במה גדולה', שקרבן פסח מוקרב דווקא בבמה זו, כיון שהוא קרבן ציבור. אגב כך נודע לשואל ושרי צבאו מנין המשתתפים במלחמה.

הששית: בעת שנשלח שמואל בדבר ה' למשוח את דוד למלך, לקח עמו עגלת בקר כדי לזבוח לה' בבית לחם, וכלשון הכתובים: 'וַיֹּאמֶר ה': עֲגֹלַת בָּקָר תִּקַּח בְּיָדְךָ וְאֶמְרָתָה לְזִבְחִי לַה' בְּאֵתִי... וַיָּבֵא בֵּית לָחֶם וַיַּחֲדֹדוּ זִקְנֵי הָעִיר לְקִרְיָתוֹ, וַיֹּאמְרוּ... הֲתִקְדָּשׁוּ וּבִאֲתָם אֶתִּי בַּזֶּבַח', ומובא בפרשנים שם באשר לקרבן זה, שאמר לו הקב"ה: עגלת בקר תקח בידך - כי בכל מקום היו רשאים להקריב באותו זמן, כי זמן היתר הבמות היה, כל זמן שהיה אהל מועד בנוב וגבעון⁵⁷.

השביעית: אחד המקרים הבולטים בהם נערכה הקרבת קרבנות מחוץ למשכן, היא זו המתוארת בהרחבה בספר שמואל⁵⁸. שם מתואר, שהמלך שואל ושריו סועדים בחגיגות את סעודת ראש חודש בביתו בגבעת שואל, והסעודה נערכת על זבח השלמים בטהרה. כך גם דוד ומשפחתו סועדים את סעודת ראש חודש בביתם שבבית לחם. הקרבת קרבנות זו נעשתה מחוץ למקום המשכן שבנוב, זאת, משום שהארון היה באותה עת בקרית יערים, ולפיכך הותר להקריב שלמים במקומות שונים בערי ישראל, איש בראש גגו ועל פתח ביתו.

מזבחו של דוד: המזבח האחרון שהוקם במהלך תקופת המשכנים בארץ ישראל, הוא המזבח שהקים דוד בהר המוריה בעת המגיפה, בה נפלו שבעים אלף מישראל. שם הורה לו גד החוזה לבנות מזבח ולהקריב עליו קרבן להפסקת המגיפה, כמו כן, לקביעת מקומו הקבוע של המקדש והמזבח לדורי דורות. ואמרו חז"ל: 'אם יאמר לך אדם: למה הקריב דוד באיסור במה [בהר המוריה]?... אמר האלהים: אני הוא שאמרתי לו!⁵⁹ ככתוב: 'וַיָּבֵא גֹד אֶל דָּוִד בַּיּוֹם הַהוּא, וַיֹּאמֶר לוֹ: עֲלֶה הָקֵם לַה' מִזְבֵּחַ בְּגֵרֶן אֶרְוֶנָה הַיְבֵסִי⁶⁰'. הקרבת קרבן זה היתה מותרת מצד עצמה, שכן, בהעדר ארון בגבעון יש היתר הקרבה בבמות, אלא שרצו חז"ל לחדש, שהיה כאן דבר ה' מיוחד, כדי לקבוע את מקומו הקבוע של המקדש.

⁵⁴ שמואל א י, ח - ט. שמואל א יג, יא - יב. וראה מדרש תהלים מזמור ז, יח.

⁵⁵ שמואל א, טו, ד.

⁵⁶ עיין בתרגום וברד"ק בשמואל שם.

⁵⁷ שמואל א, טז, ב. וברד"ק שם.

⁵⁸ שמואל א כ.

⁵⁹ במדבר רבה יד.

⁶⁰ שמואל ב כד, יח.

פנינת המקדש

לימוד הלכות המקדש בעיון

מהמכון לכהנים – "נזר הקודש"
מזבח העולה

תקופת העמדת הבמות במקומות שונים בערי ישראל, יצרה במשך הזמן הרגל של עבודה סביב הבמות אפילו בתקופת המקדש, זאת, בניגוד להלכה. אכן, נעשו נסיונות מצד המלכים להפסיק את התופעה, אך נראה שמאחר שהבמה נתנה טובת הנאה לבעליה, המשיכו רבים להחזיק בבמות ולהטעות את העם. זו הסיבה שמוצאים בדברי הנביאים תוכחה על העובדה שתופעת קיום הבמות נמשכת, וכלשון הפסוקים: 'רק הבמות לא סרו עוד קצם מנבחים ומקטרים בבמות'⁶¹, מול תופעה זו עמדו מלכים כיאשיהו אשר ביערו את הבמות מן הארץ לא רק ביהודה אלא גם בערי שומרון.⁶²

⁶¹ מלכים ב, טו, לה.

⁶² ראה מלכים ב, כג.